‘‘Societal Innovations for Global Growth‘‘,
2012, No. 1(1)
ISSN 2335-2450 (online)

EUROPOS PINIGŲ SĄJUNGA: ĮKŪRIMAS, PRIVALUMAI, ŠIANDIENINĖS PROBLEMOS

Prof. dr. Gediminas Davulis
Mykolo Romerio universitetas
Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas
Ekonomikos katedra
Ateities g. 20, LT-0830 Vilnius
El. paštas: geddav@mruni.eu

Santrauka

Straipsnyje pateikiami Europos pinigų sąjungos kaip Europos integracijos rezultato sukūrimo istoriniai aspektai, aptariama Europos pinigų sąjungos bendros valiutos - euro tarptautinė reikšmė iki kriziniu laikotarpiu, analizuojami jos teikiami privalumai bei trūkumai. Nagrinėjama Vokietijos bei Slovėnijos patirtis įsivedant eurą. Remiantis statistiniais duomenimis analizuojama euro įvedimo įtaka kainų lygio dinamikai Vokietijoje. Nors ši įtaka ir nebuvo žymi, tačiau euro įvedimas vis tik tam tikru laipsniu įtakojo kainų augimą Vokietijoje. Antra vertus infliacijos procesą stiprino ir psichologiniai veiksniai. Pateikiama Lietuvos euro įvedimo strategija, įvertinant užsienio šalių, įsivedusių eurą, patirtį. Analizuojama šiandieninė valstybių skolos problema Europos pinigų sąjungoje, aptariamos priemonės, kurių imasi Europos pinigų sąjunga šiai problemai spręsti.

Reikšminiai žodžiai: euras, Europos pinigų sąjunga, infliacija, euro zonos skolų krizė, finansinio stabilumo fondai.

1. Įvadas

Euro įvedimas ir tuo pačiu įstojimas į Europos pinigų sąjungą iki šiol lieka vienas iš pačių svarbiausių Lietuvos ekonominės politikos uždavinių. Po nepavykusio bandymo nuo 2007 metų įsivesti eurą, kai infliacijos rodiklis Lietuvoje tik nežymiai (0,1 proc.) viršijo nustatytą ribą, t.y. Lietuvos ekonomika patenkino ne visus konvergencijos kriterijus ir į Europos pinigų sąjungą nebuvo priimta, šis uždavinys atidėtas ateičiai.

Situacija Lietuvoje 2007 m. ir po to sekęs ekonomikos nuosmukis tik patvirtino, jog šis Europos centrinio banko sprendimas nebuvo nepagrįstas – Lietuva išties nepatenkino ekonominės padėties tvarumo reikalavimus. Manoma, jog euro įvedimas teigiamai įtakos Lietuvos ekonomiką, tapdamas svarbiu šalies ekonomikos plėtros veiksniu. Antra vertus būtina numatyti ir tinkamą veiksmų, įvedant eurą, planą, kadangi nevykusi euro įvedimo strategija gali turėti ir neigiamų pasekmių šalies ekonomikai. Norint parinkti tinkamą integracijos į Europos pinigų sąjungą strategiją, svarbu išsiaiškinti bendros valiutos privalumus bei trūkumus, šalies galimybes, išanalizuoti šalių, sėkmingai įsijungusių į Europos pinigų sąjungą, patirtį bei pačios Europos pinigų sąjungos ateities perspektyvas. Šiandieninė situacija Europos pinigų sąjungoje rodo, jog diskusijos šiuo klausimu yra labai aktualios.

Tyrimai, susiję su bendros valiutos įvedimo įtaka šalies ekonomikai, Lietuvoje nėra plačiai vykdomi, tačiau užsienyje šiai problemai buvo ir yra skiriamas pakankamas dėmesys. Lietuvoje Euro integracijos klausimus nagrinėja Davulis (2009,2011), Dumčiuvienė (2010), Kropas, Kropienė (2005), Kuodis (2005). Iš užsienio autorių paminėtini Benjamin (2007), Duisenberg (2002), Galati, Tsatsaronis (2003), Gaspar (2004), Greenspan (2001), Frankel, Rose (2002), Shalder (2005) bei kiti.

Straipsnyje naudojami tyrimo metodai – sisteminė mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analizė bei apibendrinimas.

2. Europos Sąjungos įkūrimo istorinės prielaidos

Europos integracijos procesas, kurio rezultatas – Europos Sąjungos įkūrimas, yra vienas iš reikšmingiausių politine ir ekonomine prasme per visą Europos istoriją. Dar ekonominės integracijos pradžioje buvo suvokta, jog Europos šalių ekonominė integracija nebus pakankamai efektyvi, jei nebus apjungtos ir šių šalių pinigų sistemos ir nebus pereita prie bendros valiutos. Europos pinigų sąjungos idėja jau buvo aptarinėjama dar 1956 metais derybose dėl Romos sutarties. Kaip pagrindinius momentus kuriant Europos pinigų sąjungą, reikėtų paminėti Vernerio pranešimą (1970 m.), kuriame buvo siūloma sukurti Europos valiutinę sistemą, susidedančią iš valiutų krepšelio, pavadintu ekiu ir valiutų kurso mechanizmo. bei Delorso pranešimą (1989 m.), kuris tapo pagrindu Mastrichto sutartyje nustatytam Europos pinigų sąjungos sukūrimo planui.

1970 m Liuksemburgo ministro pirmininko Pjero Vernerio pranešime buvo pristatytas planas iki 1980 m. įkurti Europos pinigų sistemą. Pagrindinė šio plano dalis, kurią bandė įgyvendinti Europos Bendrijos narės, buvo apriboti valiutų kursų svyravimus. Buvo nustatyta maksimali leistina valiutų svyravimo riba – 2,25 proc. lyginant su JAV

doleriu. Įgyvendinant šį planą, 1973 m. buvo įsteigtas Europos piniginio bendradarbiavimo fondas, kuris teikdavo šalių-narių centriniams bankams paskolas, būtinas valiutų kurso stabilizavimo politikai vykdyti. Tačiau to meto situacija neleido įgyvendinti šio Vernerio plano dalies. Nepaisant Vernerio plano nesėkmės, 1978 m. Europos Taryba patvirtino planą, sukurti Europos pinigų sistemą, kuri pradėjo veikti nuo 1979 m. Šios sistemos pagrindiniai elementai buvo: valiutų kursų mechanizmas, Europos piniginio bendradarbiavimo fondas ir Europos valiutos vienetas – ekiu. Ekiu tai– Europos pinigų sistemos valiutų krepšelis, sudarytas iš kiekvienos šalies valiutų, įeinančių į šį krepšelį su nustatytu svoriu. Europos pinigų sistemos pagrindas buvo valiutų kursų mechanizmas. Jame dalyvaujančios šalys turėjo nustatyti ir palaikyti savo valiutų kursus kitų valiutų atžvilgiu nustatytose ribose.

Europos pinigų sistema dar nebuvo pinigų sąjunga tikrąją to žodžio prasme, o ekiu nebuvo bendroji Europos bendrijos valiuta. 1989 m. Madride Europos Komisijos pirmininkas Žakas Delorsas pasiūlė planą Ekonominei ir pinigų sąjungai įgyvendinti su bendra valiuta – euru. Šis Delorso planas buvo sukonkretintas Europos Sąjungos sutartyje. Europos Sąjungos sutartyje buvo nustatyti konvergencijos (Mastrichto) kriterijai, kuriuos privalėjo įvykdyti šalys - Ekonominės ir pinigų sąjungos narės. Vykdant Delorso planą 1994 m. buvo įsteigtas Europos pinigų institutas, kuris pakeitė Europos piniginio bendradarbiavimo fondą, perimdamas ir išplėsdamas jo funkcijas. Europos pinigų instituto veikla buvo pagrindas parengti sąlygas Europos centrinio banko įsteigimui, kuris buvo įsteigtas 1998 m. Nuo 1999 m. savo veiklą pradėjo ir Europos centrinių bankų sistema , kurią sudarė Europos centrinis bankas ir Europos sąjungos šalių nacionaliniai centriniai bankai.

Oficialiai Ekonominė ir pinigų sąjunga gyvuoja nuo 1999 m. sausio 1d., o euras grynųjų pinigų pavidalu pradėjo funkcionuoti dvylikoje Europos Sąjungos valstybių nuo 2002 m. sausio 1d. Euro įvedimu baigėsi daugiau kaip 50 metų trukusios pastangos pinigų integracijos srityje. Euras tapo pagrindine europinės integracijos ašimi. Tarptautinės pinigų sistemos kontekste Europos pinigų sąjungos sukūrimas yra bene svarbiausias įvykis nuo tada, kai žlugo Bretton Woods susitarimo pagrindu funkcionavusi pasaulio pinigų sistema. Vertinant kitų pinigų sąjungų kontekste euro projektas yra ypatingas įvykis pinigų istorijoje. Dar nėra buvę, jog grupė nepriklausomų valstybių savanoriškai atsisakytų savo nacionalinių pinigų ir kartu išlaikytų politinę nepriklausomybę. Šis aktas lemia visiškai naują makroekonominės politikos derinį, besiremiantį bendromis vertybėmis. Euro įvedimas yra reikšmingas ne vien ekonominiu, politiniu bet ir psichologiniu požiūriu. Nacionaliniai pinigai yra svarbus nacionalinio suvereniteto simbolis. Savanoriškas nacionalinių pinigų pakeitimas euru rodo, jog stiprėja ir bendras europinis identitetas.

2007 m. sausio 1d., kada į Europos pinigų sąjungą buvo tikėtasi priimti ir Lietuvą, Europos pinigų sąjungai priklausė 12 Europos Sąjungos šalių. Tais metais į šią sąjungą įstojus Slovėnijai, o vėliau Kiprui, Maltai, Slovakijai bei Estijai, Europos pinigų sąjunga šiandieną jau vienija 17 Europos sąjungos šalių.

3. Tarptautinio euro vaidmens stiprėjimas iki kriziniu laikotarpiu bei jo įtaka šalių ekonomikoms.

Euro įvedimas turėjo didelės reikšmės ne tik Europos Sąjungos, bet ir visoms pasaulio valstybėms. Pakeitęs daugumos Europos Sąjungos šalių nacionalinius pinigus, euras tolydžiai stiprėjo ir tapo viena iš svarbiausių tarptautinių valiutų pasaulyje. Praktiškai euras tapo antra pagrindine tarptautine valiuta po JAV dolerio. Pisani-Ferry et al. (2008) ir Angeloni (2011) analizuoja euro ir JAV dolerio vaidmens pasaulyje pokyčius bei šių valiutų kurso santykių tendencijas. Statistiniai JAV dolerio ir euro valiutų kurso santykių duomenys rodo, jog euro vertės dolerio atžvilgiu tendencija nebuvo pastovi. 2004-2007 m. euro vertė JAV dolerio atžvilgiu pastoviai augo dėl smarkiai augančios JAV biudžeto skolos, tačiau 2008 m. situacija pasikeitė - JAV doleris euro atžvilgiu sustiprėjo net 22 proc. 2009 m. JAV dolerio vertė euro atžvilgiu dėl augančios skolos ir neaiškios finansinės padėties vėl stipriai krito - net 20 proc. Graikijos skolos krizė ir nepatenkinama finansinė padėtis pietinėse ES šalyse lėmė euro valiutos kurso kritimą pastaraisiais metais. 2011 m. pradžioje euro kursas JAV dolerio atžvilgiu šiek tiek pakilo, o vėliau išliko beveik stabilus (Amadeo, 2012). Kaip teigia Angeloni (2011) , tikimybė, kad euras vėl taps stabilia ir stipria tarptautine valiuta ir Europos pinigų sąjunga susidoros su jai iškilusiais iššūkiais finansinėje sferoje, priklauso nuo to, ar ES bus imtasi pakankamai griežtų fiskalinių ir monetarinių reguliavimo priemonių ir bus vykdomos reikalingos struktūrines reformos.

Euro įvedimas buvo galingas stimulas skatinantis finansų rinkų plėtrą. Per pirmuosius trejus metus nuo euro įvedimo finansinių priemonių apyvarta euro zonos šalyse išaugo daugiau kaip dvigubai, palyginus su apyvarta nacionalinėmis valiutomis. Pinigų sąjunga ir euras sudaro prielaidas stiprinti Europos Sąjungos, kaip tarptautinio finansų centro, pozicijas konkurencinėje kovoje su JAV, Japonija bei kitomis šalimis. Euro įvedimas turėjo poveikį ir pinigų sąjungos vidaus finansų rinkoms (Galati, 2003). Įvedus bendrą valiutą, išnyko ir sandoriai nacionalinėmis valiutomis, tuo pačiu išnyko ir apsidraudimo nuo valiutų kursų rizikos sandorių būtinybė. Taigi euras integravo ir konsolidavo Europos pinigų sąjungos valstybių finansų rinkas, kartu išplėsdamas finansinių priemonių įvairovę (Samuels, Ramlogan, 2007). Kaip pažymėjo Gaspar

(2004;2003), euro įvedimo poveikis finansų rinkoms yra kur kas stipresnis ir pasireiškia greičiau negu kitoms ūkio sritims.

Bendra valiuta eliminuodama valiutų kurso neapibrėžtumą, sumažina riziką ir tuo pačiu lemia mažesnę realią palūkanų normą. Mažėjanti palūkanų norma savo ruožtu vėl gi skatina ekonomikos augimą. Įvedus eurą išnyksta euro ir nacionalinės valiutos keitimo kaštai. Šis veiksnys taip pat teigiamai įtakoja nacionalinio produkto apimtį. Antra vertus bendra valiuta turėjo įtakos kainų skaidrumo augimui ir konkurencijos tarp gamintojų euro zonoje didėjimui, dėl ko atsirado galimybė efektyviau skirstyti ir naudoti euro zonos valstybių išteklius.

Vienas iš svarbiausių įstojimo į Europos pinigų sąjungą privalumas, kas ypač svarbu Lietuvai, – teigiamas prekybos plėtros poveikis stojančiai šaliai, t.y. vadinamasis Rose efektas (Rose, Engel, 2001). Rose nustatė, jog prekybos srautai tarp šalių, priklausančių pinigų sąjungai, yra vidutiniškai 100 proc. didesni, negu tarp Europos Sąjungos šalių, nepriklausančių pinigų sąjungai. Svarbu ir tai, jog šis prekybos padidėjimas nevyksta kitų šalių sąskaita, t.y. nesumažina prekybos su jomis apimčių. Prekybos didėjimas savo ruožtu skatina ir ekonominį augimą. Frankel, Rose (2002) nustatė, jog šalies prekybos padidėjimas 1 proc. lemia apie 0,33 proc. bendrojo vidaus produkto padidėjimą. Teigiamą bendros valiutos įtaką prekybai tarp Europos pinigų sąjungos šalių pažymėjo ir kiti autoriai. Micco et all (2003) nustatė jog prekyba tarp Europos pinigų sąjungos šalių narių išaugo 15 proc. per 1999-2002 m. laikotarpį, o per 2002-2005 m. prekybos apimtys išaugo dar 26 proc. Pasak Chintrakarn‘o (2008), prekybos apimtys tarp dviejų šalių, prisijungusių prie euro zonos, per pirmuosius metus išauga apskritai apie 9-14 procento.

Prisijungimo prie euro zonos nauda nėra vienpusė. Ji bus ne tik naujose ES šalyse, įstojusių į pinigų sąjungą, bet ir visoje euro zonoje, tačiau įstojusiom į euro zoną šalims ji bus kur kas didesnė. Integracijos nauda euro zonoje pasireikš per prekybos plėtrą, per finansų sektoriaus integraciją, per euro tarptautinio vaidmens didėjimą. Prisijungimas prie euro zonos suteiks prisijungiančiai šaliai galimybę aktyviai atstovauti šalies ekonominiams interesams, dalyvauti priimant ekonominius sprendimus, liečiančius visą Europos Sąjungą. Svarbiausius ekonominius sprendimus lemia būtent šalys, priklausančios euro zonai. Likusios Europos Sąjungos šalys turi mažai galimybių paveikti šiuos sprendimus.

Vienas iš argumentų prieš euro įvedimą grindžiamas Balassa – Samuelson efektu. Jis pasireiškia tuo, jog produktyvumo augimas atviruose sektoriuose yra spartesnis negu uždaruose, nes pirmieji pritraukia daugiau technologijoms imlių užsienio investicijų. Dėl didėjančio produktyvumo augantys atlyginimai atviruose ekonomikos sektoriuose sudaro spaudimą jų didėjimui ir uždaruose sektoriuose. Siekiant išlaikyti gaunamą pelną,

uždaruose sektoriuose kainos turi didėti. Taigi Balassa – Samuelson efektas reiškia infliacijos augimą šalies viduje. Tarptautinio Valiutos fondo vertinimu naujose Europos Sąjungos valstybėse, jei jos dalyvauja 2-jame valiutų kurso mechanizme, Balassa – Samuelson efektas gali infliaciją padidinti 1-2 procentais (Schalder et al (2005).

Šalys, vykdančios klasikinę pinigų politiką, įstojusios į Europos pinigų sąjungą praras šią savarankišką ekonominės politikos priemonę, perleisdamos ją Europos centriniam bankui. Tuo tarpu Europos centrinis bankas vykdo pinigų politiką atsižvelgdamas į visos euro zonos situaciją ir neakcentuodamas atskirų šalių ypatybių. Todėl bendra pinigų politika gali būti ir neoptimali atskirų šalių atžvilgiu. Tačiau šalys, kuriose veikia valiutų valdybos modelis arba kurių valiutos tiesiogiai susietos su euru, šiuo požiūriu nieko nepraranda, kadangi jos ir taip neturi realių pinigų politikos svertų. Antra vertus šalys, kuriose veikia valiutų valdybos modelis, konvergencijos procese įgyja ir tam tikrų panašumų, kadangi valiutų kurso stabilumo reikalavimas įvykdomas automatiškai.

Jeigu dauguma Rytų Europos šalių į pinigų sąjungą būtų priimtos šiandien, tai jos neišvengtų kainų „šoko“, t.y. nemažo kainų šuolio. Netgi labiausiai išvystytos vakarų Europos šalys, pvz. Vokietija neišvengė tam tikro kainų padidėjimo, nors jis ir nebuvo žymus. Šis kainų šuolis bus tuo didesnis, kuo šalies ekonominiai rodikliai bus žemesni už labiausiai išvystytų šalių vidutinius rodiklius. Todėl yra prasmės jungtis prie 2-ojo valiutos kurso mechanizmo, kas yra privaloma pagal Mastrichto sutarties reikalavimus, jau pasiekus aukštą konvergencijos laipsnį, t.y. šalies ekonominiams rodikliams pasiekus arba labai priartėjus prie Europos Sąjungos vidurkio.

Labai svarbūs euro įvedimui ir psichologiniai veiksniai. Kaip šalies himnas ar vėliava, nacionaliniai pinigai yra bene ryškiausias šalies suvereniteto požymis. Suverenios teisės emituoti nacionalinius pinigus praradimas tam tikru laipsniu gali formuoti šalies gyventojų neigiamą požiūrį į euro įvedimą.

Nežiūrint Europos pinigų sąjungos privalumų, teikiamų jos nariams, kai kurių autorių nuomone (Feldstein, 2011) šios sąjungos sukūrimas vis tik daugiausiai naudos davė stipresnės ekonomikos šalims ir ypač Vokietijai. Pradedant 1999 m., t.y. nuo euro įvedimo, Vokietija paspartino plėtrą įvairiose ūkio srityse, žymiai pagerino savo mokėjimų balansą ir tapo labiausiai konkurencinga šalimi Europos Sąjungoje (Norris, 2011).

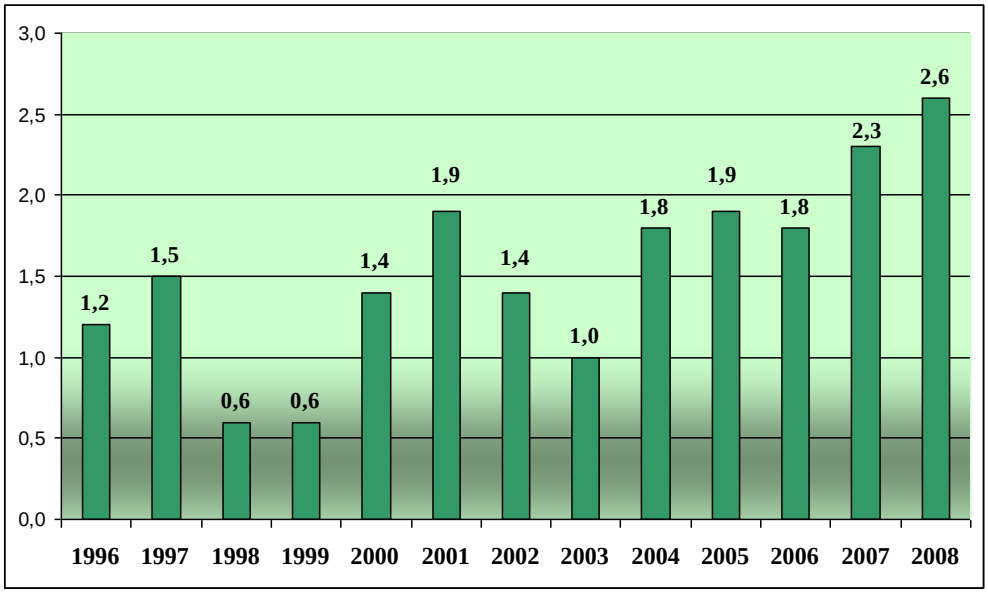
4. Įstojimo į Europos pinigų sąjungą patyrimo apibendrinimas

Europos šalių, sėkmingai įstojusių į Europos pinigų sąjungą, patyrimas yra gana svarbus Rytų Europos šalims, siekiančioms įstoti į šią sąjungą. Europos sąjungos šalims,

kol kas nesančioms Europos pinigų sąjungos narėmis, negali kilti klausimo įsivesti eurą ar ne, kadangi pagal Mastrichto sutartį jos privalės tapti pinigų sąjungos narėmis. Antra vertus, tikimasi, jog bendros valiutos įvedimas suteiks šioms šalims daugiau privalumų negu galimų praradimų. Tačiau svarbu pasirinkti teisingą konvergencijos proceso strategiją.

Į kai kuriuos klausimus, parenkant konvergencijos strategiją, galima atsakyti išanalizavus Vokietijos patirtį. Nors Vokietija yra viena stipriausių Europos valstybių, dominuojanti Europos sąjungoje ekonomine prasme, tačiau tam tikri būkštavimai dėl euro įvedimo kilo ir šioje šalyje. Daugelis gyventojų tikėjosi staigaus kainų pakilimo, nors tokiam šuoliui, atrodytų, ekonominio pagrindo nebuvo. Iš tikrųjų statistiniai duomenys užfiksavo tam tikrą kainų kilimą po euro įvedimo Vokietijoje, tačiau jis buvo ne toks didžiulis kaip tai išpūtė spauda ir patys gyventojai. Be to kainų kilimą lėmė ir kiti veiksniai, nesusiję su euro įvedimu. Vokietijos statistikos departamentas atlikęs tyrimą padarė išvadą, jog euro įvedimas turėjo įtakos pavienių paslaugų ir prekių kainoms, tačiau bendram vartotojų kainų indeksui didelės įtakos neturėjo. Pagal Vokietijos statistikos departamento duomenis kainų lygis po euro įvedimo pakilo, palyginti su kainų lygiu prieš euro įvedimą, infliacijos lygis neviršijo Europos centrinio banko nustatytos ribos (1 pav.).

1 pav. Infliacijos kitimas Vokietijoje 1996-2008 m., proc.

Šaltinis: www.destatis.de

Tyrimo rezultatai leido daryti tokias išvadas, jog kainų apvalinimas, keičiant markes į eurus tam tikru laipsniu padidino kainų lygį. Atskirų prekių ir paslaugų kainos dėl euro įvedimo, pvz. bilietai į kino teatrą, šokoladas, variklio alyva, kirpyklų ir cheminio valymo paslaugos, žymiai išaugo. Antra vertus, kai kurių ilgo vartojimo prekių (televizoriai, filmavimo kameros) arba atskirų maisto rūšių (pupelių kava, pienas, sviestas) kainos stipriai nukrito. Vokietijos banko atlikta analizė parodė, jog praėjus 2 metams po euro įvedimo, euro sukeltas kainų kilimas buvo sustabdytas, tačiau kainų įvairovė tapo didesnė nei prieš įvedant eurą. Kur kas didesnę reikšmę turėjo kiti veiksniai, nesusiję su euro įvedimu. Tai 2002 – 2004 m. vykusi ekologinio mokesčio reforma, 2004 m. – sveikatos reforma, lėmusi bendrą paslaugų brangimą, tabako gaminių mokesčio didinimai, turėję įtakos bendram kainų indekso didėjimui. Ypač didelę įtaką infliacijos lygiui turėjo energetikos produktų (dujų, elektros, šildymo) bei degalų kainų augimas bei maisto kainų kilimas.

Kainų didėjimui turėjo įtakos ir psichologiniai veiksniai. Žmonės informaciją apie tam tikrą ekonomikos reiškinį vertina subjektyviai ir šis vertinimas neretai neatitinka realybės. Vartotojai kainų augimą pastebi ir akcentuoja stipriau nei kainų kritimą ar jų stabilumą. Tai ir paaiškina žmonių įsitikinimą apie didelį ir staigų kainų šuolį, kas neatitinka statistinių duomenų. Atsižvelgdamas į tai, Vokietijos statistikos departamentas pradėjo vadovautis atvirumo principu, t.y. teikti visuomenei objektyvią informaciją apie kainų indekso pokyčius, infliacijos lygį ir kt. Tokia departamento bendravimo strategija pasiteisino ir yra pripažinta ir tarptautiniu mastu.

Pirmoji iš naujųjų Europos Sąjungos narių eurą įsivedė Slovėnija ir nuo 2007 m. sausio 1d. tapo tryliktąja Europos pinigų sąjungos nare. Lietuva, kuri pretendavo patekti į euro zoną kartu su Slovėnija, šio uždavinio neįvykdė dėl tuo metu buvusio infliacijos lygio, kuris viršijo nustatytą ribą tik 0,1 proc. Slovėnija įvertinusi kitų šalių patyrimą atsakingai pasiruošė šiam žingsniui. Visų pirma Slovėnijos ekonominiai rodikliai labiausia priartėjo prie europinio lygio, lyginant su kitomis Rytų Europos šalimis, kas leido be didesnių ekonominių sukrėtimų sklandžiai įsijungti į euro zoną. Nuo 2006 m. kovo mėn. Slovėnijoje buvo įvestas dvejopas, t.y. nacionaline valiuta ir eurais prekių ir paslaugų kanų žymėjimas. Nuo rudens iki pat euro įvedimo darbuotojai būdavo informuojami koks jų atlyginimas būtų eurais. Vyko intensyvi visuomenės informavimo kampanija visais klausimais. Apie 500 įmonių pasirašė susitarimą nekelti kainų. Iš karto po 2007 m. sausio 1d. Slovėnijos vartotojų asociacija pradėjo sudarinėti prekybininkų ir paslaugų tiekėjų juoduosius sąrašus, į kuriuos buvo įtraukiami subjektai padidinę prekių ar paslaugų kainas daugiau kaip 6 proc. Į šią kampaniją plačiai įsijungė ir gyventojai, kurių

pranešimai buvo papildomas ir svarbus informacijos šaltinis. Visos šios priemonės leido Slovėnijoje išvengti žymesnio kainų šuolio po euro įvedimo

5. Euro įvedimo Lietuvoje strategijos pagrindinės nuostatos

Netrukus po Lietuvos įstojimo į ES 2005 m. gegužės 30 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 592 buvo sudaryta euro įvedimo Lietuvos Respublikoje koordinavimo komisija (toliau Komisija), kurios užduotis – užtikrinti tinkamą pasirengimą euro įvedimui Lietuvoje ir Lietuvos prisijungimui prie Europos pinigų sąjungos. Tam buvo sudarytos septynios darbo grupės, kurios parengė Nacionalinį euro įvedimo planą bei Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategiją. Kuriant euro įvedimo Lietuvoje strategiją buvo atsižvelgta ir į užsienio šalių, prisijungusių prie euro zonos, ypač Vokietijos, patirtį.

2007 m. Lietuva pabandė įstoti į Europos pinigų sąjungą, tačiau šis bandymas nebuvo sėkmingas dėl pernelyg didelės infliacijos, 0,1 proc. viršijusios Mastrichto sutartyje nustatytą ribą. Darbe (Pisani-Ferry et al, 2008) analizuojamas šis Lietuvos bandymas įsivesti eurą ir nustatė, jog visų šalių, kuriose valiuta susieta su euru, infliacija yra didesnė nei tų, kurios turi laisvą valiutos kursą, ir neretai net viršija Mastrichto kriterijaus nustatytą dydį. Autorių nuomone, didesnė infliacija tiesiog atspindi spartesnį ir stabilesnį ekonomikos augimą, ir todėl šalims, turinčioms susietą su euru valiutos kursą, beveik neįmanoma atitikti žemos infliacijos reikalavimo. Autoriai daro išvadą, jog Europos centrinio banko sprendimas atmesti Lietuvos prašymą dėl prisijungimo prie euro zonos dėl nurodytos priežasties nebuvo pakankamai pagrįstas. Antra vertus autoriai neatsižvelgė į ekonominės padėties tvarumo reikalavimus, kurių Lietuva iki šiol nepatenkina iš dalies ir dėl objektyvių priežasčių.

Po nepavykusio bandymo prisijungti prie euro zonos, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintas naujas Nacionalinis euro įvedimo planas „Dėl nacionalinio euro įvedimo plano bei Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategijos patvirtinimo“, kuris įsigaliojo 2007 m. balandžio 25 d. Kaip įvardijama Nacionalinio euro įvedimo plane, pagrindinis tikslas yra numatyti pagrindinius euro įvedimo (lito pakeitimo euru) Lietuvos Respublikoje elementus ir priemones, užtikrinančius vartotojų interesų apsaugą, sklandų lito pakeitimą euru ir visuomenės informavimą. Šį planą rengė darbo grupės, sudarytos iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės institucijų, Lietuvos banko, vartotojų, darbdavių ir verslo asociacijų atstovų atskiriems euro įvedimo klausimams nagrinėti. Kaip teigiama bendrosiose nuostatose, šiame plane numatyti pagrindiniai euro įvedimo principai ir elementai, pasirengimas šiam procesui, nurodytos atskirų sektorių atsakomybės sritys ir vartotojų apsaugos

priemonės. Nacionalinis euro įvedimo planas nustato pagrindinius euro įvedimo elementus, tvarkaraštį ir tvarką. Jame išdėstyti euro įvedimo Lietuvoje teisiniai pagrindai, institucinė struktūra, valiutos pakeitimo būdas, numatomos priemonės, reikalingos įgyvendinti įvairiuose sektoriuose.

Pagal euro įvedimo planą numatoma euro įvedimo Lietuvos Respublikoje diena – atitinkamų metų sausio 1 d. Nuo pat įvedimo dienos euras taps vienintele valiuta, kurią privaloma priimti atsiskaitant, išskyrus apibrėžtą 15 kalendorinių dienų truksiantį grynųjų eurų ir litų bendros apyvartos laikotarpį, kurio metu bus galima atsiskaityti ir litų banknotais bei monetomis. Du mėnesius komerciniai bankai litus į eurus keis nemokamai. 120 dienų iki euro įvedimo ir 120 dienų po euro įvedimo kainos privalės būti rodomos dviem valiutomis. Darbo užmokestis, pensijos ir socialinės išmokos 120 dienų iki euro įvedimo bus nurodomos ir eurais.

Kitas svarbus dokumentas, siekiant įsivesti eurą yra Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategija. Kad euro įvedimas netaptų netikėtu šoku, svarbu reguliariai informuoti visuomenę apie daromus sprendimus ir skatinti jos pilietiškumą ir aktyvumą visuomeniniame gyvenime. Pagrindinis šios strategijos tikslas – padėti visuomenei pasirengti euro įvedimui. Ši strategija numato informuoti visuomenę apie euro įvedimą ir su tuo susijusius veiksnius. Suinteresuotos institucijos pagal kompetenciją turi pateikti visuomenei informaciją visais su euro įvedimu susijusiais aspektais: apie euro įvedimo įtaką Lietuvos ekonomikai, gyventojų ir įmonių sąskaitų bankuose, balansų, socialinių išmokų perskaičiavimo eurais principus, eurų banknotų ir monetų nominalus, banknotų apsaugos požymius, nacionalinės valiutos keitimo į eurus sąlygas. Suinteresuotos institucijos, informuodamos visuomenę, turi sudaryti sąlygas, kad visuomenė tinkamai ir laiku pasirengtų euro įvedimui. Jos turėtų siekti, kad informuota, euro įvedimui pritarianti ir pasirengusi visuomenė prisidėtų prie sklandaus jo įvedimo. Būtina formuoti palankų visuomenės požiūrį į eurą. Suinteresuotos institucijos turi rūpintis, kad gerai informuotoje visuomenėje nekiltų nerimo dėl perėjimo prie bendrosios Europos Sąjungos valiutos, būtų suvokiama euro įvedimo Lietuvoje nauda, taip pat siekti visuomenės pritarimo ir palankumo bendrajai Europos Sąjungos valiutai tiek jos įvedimo Lietuvoje metu, tiek ir vėliau.

2008 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė patvirtino Lietuvos ES politikos 2008-2013 m. strateginių krypčių dokumentą (Strateginių krypčių dokumentas, 2008, p.). Šiame dokumente patvirtinamas Lietuvos siekis ir toliau siekti narystės Europos pinigų sąjungoje. Šį tikslą Lietuva numato įgyvendinti vykdydama griežtą fiskalinę politiką, struktūrines reformas, užtikrinančias kainų ir valdžios sektoriaus finansų stabilumą, laiku atlikti nacionalinės teisės pritaikymą euro įvedimui. Lietuvos banko teigimu, Lietuvos dalyvavimas euro zonoje padėtų valstybei plėsti finansinius ryšius su kitomis euro zonos

valstybėmis, kas skatintų Lietuvos gyventojų pajamų didėjimą ir užimtumą, būtų užtikrintas kainų stabilumas, didesnės konkurencijos ir investavimo galimybės ES bendroje rinkoje. Pagal šį naujausią euro įvedimo planą, buvo planuojama Lietuvai prisijungti prie euro zonos 2014 m., tačiau šiandieninė reali situacija verčia abejoti tokia galimybe – ir vėl koją pakišti gali infliacija.

Latvijos tikslas, kaip ir Lietuvos - įsivesti eurą 2014 m., tačiau Latvijos Centrinio banko valdytojo I. Rimsevics nuomone šis tikslas neturėtų būti siekiamas bet kokiomis priemonėmis ir turėtų priklausyti nuo šalies ekonominės situacijos (Šeputytė M., Eglitis A., 2011). Lietuvos kaimynėje Lenkijoje euro įvedimo tema taip pat sukelia daug diskusijų, ir čia euro įvedimas vertinamas daugiau neigiamai, baiminantis, jog įvedus naują valiutą, ekonominis augimas Lenkijoje gali būti pristabdytas ir bus prarastos galimybės vykdyti savarankišką pinigų politiką (Hunter, Ryan, 2009). Pagal 2011 m. Euro barometro atliktos ES šalių, nepriklausančių euro zonai, visuomenės nuomonių apklausos dėl euro įvedimo pasekmių vertinimo, 47 proc. Lietuvos respondentų euro įvedimą vertina neigiamai, o 40 proc. – teigiamai, Lenkijoje atitinkamai 48 ir 38 proc., o Latvijoje net 58 proc. respondentų euro įvedimą vertina neigiamai ir tik 28 proc. teigiamai. Taigi ši apklausa parodė, jog Lietuvos ir jos kaimynių valstybių visuomenės prisijungimą prie euro zonos vertina daugiau neigiamai negu teigiamai.

Estijos, vienintelės Baltijos valstybės įsivedusios eurą, vyriausybė teigiamai vertina prisijungimą prie euro zonos (Rastello, 2011). Estijos ministras pirmininkas A. Ansip teigia, jog šis žingsnis turėjo teigiamas pasekmes Estijos ekonomikai – paskatino šalies ekonomikos augimą, padėjo pritraukti daugiau investicijų, sumažino nedarbą bei padidino eksportą, o kainų lygio stabilumas po euro įvedimo net pranoko lūkesčius, kadangi valiutos pakeitimas nesukėlė lauktų didelių infliacijos pokyčių (Rastello, 2011). Statistiniai pagrindinių Estijos makroekonominių rodiklių (Estijos centrinis bankas, 2011) – BVP augimo, nedarbo lygio, eksporto, tiesioginių užsienio investicijų ir kt. duomenys patvirtina šiuos teiginius. Estijos ekonomikos augimas 2011 m. net buvo didesnis nei euro zonos narių šalių vidurkis. Neabejotina, jog prisijungimas prie euro zonos be abejo padidino Estijos tarptautinį patikimumą, ir tai paskatino didesnį užsienio investicijų srautą į šalį, tačiau negalima teigti, jog tai yra vienintelė priežastis, lėmusi spartų Estijos ekonomikos augimą. Neabejotina ir tai, jog eksporto apimčių didėjimą lėmė ekonomikos atsigavimas pagrindinėse Estijos užsienio prekybos partnerėse- šalyse – Suomijoje, Švedijoje, Vokietijoje. Taigi nors statistiniai duomenys rodo, jog 2011 m. Estijos ekonomika tikrai atsigavo, tačiau sudėtinga įvertinti, kiek tam įtakojo euro įvedimas. Nepaisant Estijos vyriausybės optimizmo minėta Euro barometro apklausa parodė, jog net 55 proc. apklaustųjų teigė, kad jie būtų prieš euro įvedimą, jeigu būtų atsiklausiama jų nuomonės. Panašus skaičius respondentų, t.y. 58 proc. yra prieš šalies dalyvavimą

Europos finansinio stabilumo fonde (28 proc. – už, o 14 proc. neturi nuomonės), kuri savo įnašais gelbėtų eurą.

6. Euro zonos skolų krizė ir priemonės jai įveikti

Aukščiau buvo paaiškinta nauda ir privalumai, kuriuos teikia Europos pinigų sąjungos valstybėms – narėms bendra valiuta. Iš tikrųjų, euro tarptautinė reikšmė pastoviai augo, kartu augo ir pinigų sąjungos valstybių ekonominė galia iki pat globalinės krizės pradžios. Pasikeitusi situacija euro zonoje ir euro silpnėjimas dėl globalinės krizės poveikio vertė suabejoti bendros valiutos privalumais. Bendra valiuta daro neįmanomu pasinaudoti valiutos devalvacijos galimybe ekonominio nuosmukio metu, kad palaikyti šalies konkurencingumą tarptautinėje rinkoje, kuo puikiausiai pasinaudojo Lenkija, sugebėjusi netgi krizės įkarštyje išlaikyti šalies BVP augimą. Griežti Mastrichto kriterijų reikalavimai apribojo euro zonos valstybių galimybes vykdyti savarankišką fiskalinę politiką dėl reikalavimo išlaikyti finansinės padėties stabilumą (Samuels, Ramlogan, 2007).

Kai kurie autoriai euro nauda ir euro zonos stabilumu suabejojo dar pasaulinės krizės pradžioje. Munchau (2008) teigė, jog ši krizė gali sukelti pinigų politikos krizę ir sukelti grėsmę pačiai Europos pinigų sąjungai. Todėl būtinas institucijos, kuri būtų atsakinga už krizės įveikimą, įsteigimas. Panašų požiūrį išreiškė Evans-Pritchard (2008) suabejojęs euro zonos efektyvumu ir pabrėžęs, jog būtina institucija, kuri galėtų užtikrinti bendros valiutos stabilumą. Kai kurie autoriai kaip Jonesas (2009), Ioannou, Stracca (2011) viena iš pagrindinių euro zonos silpnybių laiko neefektyvų fiskalinį reguliavimą. Dar griežtesnį požiūrį į bendrą valiutą išreiškė Feldsteinas (2011), kuris eurą vadina nepavykusiu eksperimentu, privedusiu prie dabartinės skolų krizės kai kuriose euro zonos šalyse - narėse, daugelio Europos bankų nestabilumo, aukšto nedarbo lygio, didelių neigiamų prekybos balansų. Tuo tarpu kitos šalys sugebėjo visą dešimtmetį suvaldyti infliaciją, neprisijungdamos prie euro zonos, nors žemas kainų lygis laikomas būtent bendros valiutos privalumu. Pasak autoriaus visos šios problemos buvo neišvengiamos, kadangi bendra valiuta buvo įvesta per daug skirtingose šalyse ne tik ekonominiu, bet ir politiniu bei tradicijų požiūriu. Euro sistemos sukūrimas jo požiūriu buvo pagrįstas ne tiek ekonominiais kiek politiniais tikslais. Autoriaus nuomone dauguma euro sistemos šalių būtų išvengusios didelių įsiskolinimų bei kitų ekonominių problemų, jei turėtų nacionalinę valiutą.

Euro krizė netruko peraugti į euro zonos skolų krizę. Nors negalima teigti, jog euro zonos skolų krizė yra tiesioginė globalinės krizės pasekmė, tačiau neabejotinai pastaroji, išryškinusi euro zonos struktūrines problemas, tam tikru mastu įtakojo euro zonos skolų

krizę. Mažėjanti paklausa vertė Europos centrinį banką mažinti bazinę palūkanų normą, o vyriausybes didinti išlaidas, tuo pačiu ir biudžetų deficitus, skatinant visuminę paklausą ir tuo būdu neleisti smukti ekonomikai. Esant žemai palūkanų normai, nėra didelės problemos skolinantis tarptautinėje rinkoje padengti biudžeto deficitą, kuo ir pasinaudojo probleminės euro zonos šalys. Tačiau kai jos prarado investuotojų pasitikėjimą ir išaugo skolinimosi kaina, šios šalys susidūrė su skolų naštos bei bankų likvidumo problema. Atsisakiusios nacionalinių valiutų, euro zonos šalys prarado galimybę spausdinti pinigus ir infliacijos pagalba mažinti realią šalies skolos naštą.

Problemiškomis euro zonos skolų krizės šalimis tapo pietinės Europos šalys – Graikija, Ispanija, Portugalija, Italija, Kipras bei Airija, kurias labiausiai ir palietė ši krizė, tačiau priežastys dėl kurių šios šalys tapo probleminėmis yra skirtingos. Graikijos ekonomikos pagrindas – turizmo ir laivininkystės ūkio sektoriai labai priklauso nuo išorinių veiksnių, todėl Graikijos ekonomiką ypač palietė pasaulinė krizė. Mažėjančios biudžeto įplaukos, vyriausybės nesugebėjimas mažinti biudžeto deficitą bei vykdyti būtinas reformas kėlė grėsmę, jog valstybės skola taps nekontroliuojama. Graikija buvo pirmoji valstybė euro zonoje, kuri prarado pasitikėjimą rinkose.

Portugalija visada buvo priskiriama prie ekonomiškai silpnesnių euro zonos valstybių grupės – per pastarąjį dešimtmetį čia beveik nepakito BVP vienam gyventojui rodiklis. Šios šalies taupymas buvo žemas net ekonominio pakilimo metais, kas vertė šalį nuolat skolintis. Praradus investuotojų pasitikėjimą, Portugalijai buvo padidintos kreditų palūkanos, kas ir įstūmė ją į skolų krizę. Už krizę Ispanijoje atsakomybę turėtų prisiimti ne viešasis, bet privatus sektorius. Sprogus nekilnojamo turto burbului, išsiplėtojęs šalies statybų sektorius patyrė didžiulį nuosmukį, padidėjo nedarbas. Dėl didelė dalis skolininkų dalies nesugebėjimo gražinti skolų, didėjo bankų atidėjimai blogoms paskoloms kas sąlygojo bankų likvidumo problemas. Sumažėjus vartojimui ir įplaukoms į valstybės biudžetą, valstybė buvo priversta skolintis tarptautinėse rinkose. Pagrindinė nepasitikėjimo Italija priežastis – mažas šalies konkurencingumas, pernelyg lėtas ekonomikos augimas bei vyriausybės vangumas sprendžiant šalies finansines problemas.

Nors Airija pagal konkurencingumo rodiklį yra pirmame pasaulio šalių dešimtuke, jos gyvenimo lygis yra vienas aukščiausių pasaulyje, tačiau jos problemas sukėlė vyriausybės sprendimas garantuoti šešių Airijos bankų, finansavusių nekilnojamojo turto burbulą, įsipareigojimus. Taigi Airijos vyriausybė, siekdama išvengti bankų krizės, sprogus nekilnojamo turto burbului, dalį skolos iš privataus sektoriaus perkėlė valstybiniam sektoriui, tuo užsikraudama skolos naštą. Iš esmės Airija, Ispanija, Kipras susidūrė ne tiek su valstybės skolos, kiek su bankų likvidumo problema. Taigi euro zonos skolų krizė kartu yra ir bankų krizė dar ir dėl kitos priežasties – bankai yra įsigiję didžiausią krizės šalių vyriausybių vertybinių popierių dalį.

Europos Sąjungos institucijos reagavo į susiklėsčiusią padėtį euro zonoje ir visoje Europos Sąjungoje. Reikia pažymėti, jog kur kas anksčiau dar prieš pasirašant Mastrichto sutartį buvo numatytos priemonės, galinčios užtikrinti tvarų euro zonos narių ekonomikų augimą. 1997 m. birželio mėn. Europos Sąjungos Vadovų Taryba pasirašė Stabilumo ir augimo paktą, kuriuo buvo siekiama užtikrinti biudžeto drausmę Europos pinigų sąjungoje ir Mastrichto kriterijų vykdymą. 2005 m. šis paktas buvo pakoreguotas ir papildytas. Stabilumo ir augimo paktas reikalauja, jog euro zonos šalių biudžeto deficitas neviršytų 3 proc., o valstybės skola – 60 proc. šalies BVP. Už šio pakto reikalavimų nesilaikymą yra numatyta bauda iki 0,2 proc. BVP, jei tam pritaria du trečdaliai euro zonos šalių finansų ministrų. Tačiau pakto reikalavimai buvo ne kartą pažeidžiami, o nusižengusias šalis nebuvo ryžtasi bausti, t.y. paktas praktiškai neveikė.

Kadangi euro zonos skolų krizė ėmė grėsti pačiam euro zonos išlikimui, Europos Komisija ėmėsi papildomų priemonių. 2010 m. gegužės mėn. buvo įsteigtas Europos finansinio stabilumo fondas – tai euro zonos valstybių-narių įsteigta ir Liuksemburge įregistruota finansinė įmonė. Europos finansinio stabilumo fondas skolina lėšas finansinius sunkumus patiriančioms euro zonos valstybėms sutartomis sąlygomis. Tais pačiais metais Europos centrinis bankas patvirtino vertybinių popierių rinkos programą, leidžiančią Europos centriniam bankui supirkti finansinių sunkumų turinčių euro zonos šalių vyriausybių išleistas obligacijas vertybinių popierių rinkose arba jas priimti kaip užstatą, skolinant pinigus tų šalių komerciniams bankams, siekiant palaikyti jų likvidumą. Europos centrinis bankas superka vyriausybių obligacijas antrinėse rinkose, kadangi vyriausybių obligacijų supirkimas tiesiogiai iš jų emitentų draudžiamas Europos Sąjungos teisės aktais.Kai tapo aišku, jog Europos finansinio stabilumo fondo įsteigimas buvo nepakankama priemonė, 2012 m. vasario 2d. euro zonos šalių ambasadoriai Briuselyje pasirašė naują sutartį, kuria sukuriamas Europos stabilumo mechanizmas. Europos stabilumo mechanizmas tai Liuksemburge įsikūrusi tarptautinė finansų įstaiga, kuri teiks paramą euro zonos šalims, kai tai bus būtina finansiniam stabilumui išsaugoti. Europos stabilumo mechanizmas yra 17 euro zonos šalių sukurtas fondas, kurio vertė sudarys 700 milijardų eurų. Kiekviena iš 17 eurą įsivedusių šalių prisidės prie šio fondo įnešdama tam tikrą dalį kapitalo, priklausomai nuo šalies BVP. Iš esmės, pats Europos stabilumo mechanizmas veikimo principas nesiskiria nuo iki šiol finansinę pagalbą suteikusio Europos finansinio stabilumo fondo – abu šie fondai teikia pagalbą probleminėms euro zonos šalims. Esminis skirtumas yra tas, jog Europos finansinio stabilumo fondo buvo sukurtas kaip laikinas fondas, kuris bus panaikintas 2013 metų liepos 1 dieną, tuo tarpu Europos stabilumo mechanizmas sukurtas kaip nuolatinė euro zonos institucija tam, kad galėtų skolinti su finansinėmis problemomis susidūrusioms šalims, supirkdamas trumpo laikotarpio šių valstybių vyriausybių obligacijas.

Euro zonos skolų krizė kartu yra ir bankų krizė, kadangi bankai yra supirkę didžiausią krizės šalių vyriausybių obligacijų dalį. Tam, kad ateityje būtų išvengta bankų krizių, atkurtas pasitikėjimas jais ir apsaugoti indėlininkai, reikalinga didesnė bankų sistemos integracija Europos Sąjungos lygmeniu. Europos Komisija siūlo įsteigti Europos bankų sąjungą, kurią sudarytų šie pagrindiniai komponentai: bankų priežiūros funkciją pavesti vienai institucijai – Europos centriniam bankui, sukurti bendrą bankų gaivinimo ir pertvarkymo sistemą bei indelių apsaugos sistemą. Bankų sąjungos veikla turėtų būti pagrįsta vieningomis bankininkystės taisyklėmis. Europos Komisija siūlo steigti ir bendrą bankų gelbėjimo fondą. Visos šios siūlomos priemonės leistų sustiprinti finansinį stabilumą ir teigiamai veiktų finansų rinkas.

Išvados

Atlikta analizė leidžia teigti, jog:

1. Europos pinigų sąjungos įkūrimas buvo ilgalaikio Europos integracijos proceso, kuris turėjo tiek ekonominius, tiek ir politinius tikslus, pasekmė.
2. Laikotarpiu iki globalinės krizės šalių, priklausančių euro zonai, ekonomikos augo ir stiprėjo, ypač ekonomiškai stipresnių šalių, o euro tarptautinė reikšmė ir įtaka didėjo.
3. Pasaulinė ekonomikos ir vėliau kilusi euro zonos skolų krizė atskleidė euro zonos trūkumus ir būtinybę vykdyti šioje sąjungoje struktūrinius pertvarkymus.
4. Finansinių pagalbos fondų euro zonos skolų krizės valstybėms gelbėti įsteigimas ir euro zonos bankų sistemos konsolidacija tikėtina leis susidoroti su dabartine skolų krize euro zonoje, tačiau visų struktūrinių euro zonos problemų šios priemonės neišspręs.

Literatūra

Amadeo, K**.** **(**2012), Value of the U.S. Dollar, Interneto prieiga: http://useconomy.about.com/od/tradepolicy/p/Dollar_Value.htm (žiūrėta 2012 08 12).

Angeloni, I., Sapir, A. (2011), The international monetary system is changing: what opportunities and risks for the euro? , Bruegel working paper, 2011/11, Interneto prieiga: http://aei.pitt.edu/32868/1/The_international_monetary_system_is_changing__What_opportunities_and_risks_for_the_euro__(English).pdf (žiūrėta 2012 08 06).

Benjamin, C. (2007), Enlargement and the international role of Euro, *Review of International Political Economy,* Vol. 14, No. 5, pp. 746-773.

Chintrakarn,P. (2008), Estimating the Euro Effects on Trade with Propensity Score Matching. *Review of International Economics*, Vol.16, No. 1,pp. 186-198**.**

Davulis, G. (2009). Problems of the adoption of the euro in Lithuania. *Intellectual Economics*. *Scientific Research Journal*, No 2(6), pp.108-115.

Davulis, G. (2011). Comparative analysis of macroeconomic processes in the Baltic countries during the global crisis, *1st International Scientific Conference "Whither our economies". November 16-17, 2011. Conference proceedings,* pp. 250-256.

Dumčiuvienė, D. (2010), *Europos ekonominė integracija: vadovėlis*, Kaunas: Technologija, Duisenberg, W. (2002), The Euro as a Catalyst for Integration and Competition in EMU. Vienna, June, Interneto prieiga: http://www.bis.org/review/r020624a.pdf (žiūrėta 2012 08 18).

Estonian Central Bank, (2011), *Estonian Economy and Monetary Policy* , Interneto prieiga: http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/_2011_02/rpy_211.pdf (žiūrėta 2012 09 02).

Eurobarometras, Introduction of the euro in the new Member States, Interneto prieiga: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_329_en.pdf (žiūrėta 2012 09 03).

Evans-Pritchard, A. **(**2008), Financial crisis: Who is going to bail out the euro?, Interneto prieiga: http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/3161588/Financial-Crisis-Who-is-going-to-bail-out-the-euro.html (žiūrėta 2012 08 03).

Feldstein, M. S. **(**2011), The euro and European Economic Conditions , NBER working paper, 2011 November, no. 17617, Interneto prieiga: http://www.nber.org/papers/w17617 (žiūrėta 2012 08 18).

Frankel, J., Rose, A. **(**2002), An Estimate of the Effect of Common Currencies on Trade and Income, *Quarterly Journal of Economics*, 2002 May, vol. 117, pp. 437-466.

Galati, G., Tsatsaronis, K. (2003), The impact of the Euro on Europe's Financial Markets, *Financial Markets. Institutions and Instruments*, Vol. 12, Issue 3, pp. 165-222.

Gaspar, V. (2004), The transformation of the European Financial System. Millenium BCP Bankers Seminar, Lisbon, February, Interneto prieiga: http://www.millenniumbcp.pt/multimedia/archive/00375/operatingplatforms (žiūrėta 2012 08 16).

Greenspan, A. (2001), The Euro as an International Currency. Remarks by Chairman of the Board of Governors of the Federal Reserve System, before the Euro 50 Group Roundtable. Washington, 30 November, Interneto prieiga: http://www.federalreserve.gov (2012 08 26).

Hunter ,R.J., Ryan, L.V. (2009), Poland, the European Union, and the euro: Poland's Long Journey to Full European Integration , *Global Economy Journal*, 2009, vol. 9, issue 2, article 6, Interneto prieiga: http://www.relooney.info/00_New_3169.pdf (žiūrėta 2012 09 13).

Ioannou, D., Stracca, L. (2011), Have euro area and EU economic governance worked? Just the facts, ECB working paper series, 2011 May, no. 1344, Interneto prieiga: http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp1344.pdf (žiūrėta 2012 09 15).

Kropas, S., Kropienė, R. (2005), *Europos pinigai*, Vilnius, Lietuvos bankas.

Kuodis, R. (2005), Euro įvedimas Lietuvoje: už ir prieš, *Pinigų studijos*, 2005, Nr. 4, pp 12-19.

Lietuvos Europos Sąjungos politikos 2008–2013 metų strateginės kryptys „ Daugiau Europos Lietuvoje ir Lietuvos Europoje" (2008), Interneto prieiga: http://www.euro.lt/documents/Strategines%20kryptys.pdf (žiūrėta 2012 09 08).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. balandžio 25d. nutarimas Nr. 417 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 29d. nutarimo Nr.1050 „Dėl nacionalinio euro įvedimo plano bei

Lietuvos visuomenės informavimo apie euro įvedimą ir komunikacijos strategijos patvirtinimo“ pakeitimo.

Munchau, W. **(**2008), The case for a European rescue plan, Interneto prieiga: http://www.ft.com/intl/cms/s/0/e9f0a2e2-9305-11dd-98b5-0000779fd18c.html#axzz1lEsCnZef (žiūrėta 2012 09 10).

Norris, F. (2011), Euro Benefits Germany More Than Others in Zone, Interneto prieiga: http://www.nytimes.com/2011/04/23/business/global/23charts.html?_r=1 (žiūrėta 2012 09 18).

Pisani-Ferry, J. et al. **(**2008), Coming of age: report on the euro area. Bruegel Blueprint Series, 2008, Vol. 4, Interneto prieiga: http://aei.pitt.edu/8337/1/bruegel_comingofage.pdf (žiūrėta 2012 09 16).

Rastello, S.(2011), Estonia Benefits From Euro Amid Debt Crisis, Prime Minister Says, Interneto prieiga: http://www.businessweek.com/news/2011-07-22/estonia-benefits-from-euro-amid-debt-crisis-prime-minister-says.html (žiūrėta 2012-09-16).

Rose, A., Engel C. (2001), Currency Unions and International Integration. CEPR Discussion Paper No. 2659, Interneto prieiga: http://www.cepr.org/pubs/new-dps/dp_papers.htm (žiūrėta 2012-09-26).

Samuels, Ramlogan. (2007), The Euro: Ever More Global, Finance&Development”. - TVF, 2007/03, Vol. 44, No.1, Interneto prieiga: http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2007/03/bertuch.htm (žiūrėta 2012-09-28).

Shalder S. et al (2005), Adopting the Euro in Central Europe, Challenges of the Next Step in European Integration, Occasional Paper No. 234. Washington, IMF, Interneto prieiga: http://www.imf.org/external/pubs/nft/op/234/op234.pdf (žiūrėta 2012-09-30).

Šeputytė, M., Eglitis, A. (2011),Debt Crisis Cools Baltic Enthusiasm for Euro, Interneto prieiga: http://www.bloomberg.com/news/2011-06-08/european-debt-crisis-cools-baltic-enthusiasm-for-euro-entry.html [žiūrėta 2012-10-04]

SUMMARY

European Monetary Union: Creation, Advantages, Today‘S Problems

Prof. dr. Gediminas Davulis

Euro implementation and joining the European Monetary Union is one of most important task of economic policy in Lithuania. The historical aspects of creation of European Monetary Union as rezult of European integration processes are presented in the paper. The international importance of the common currency, i.e. Euro, as basis of the European Monetary Union, advantages and shortcomings of the common currency are analyzed. The experience Germany introducing the common currency is analyzed. The analysis has shown that adoption of Euro did not have a considerable influence on the price level in Germany, though it caused rise of some prices to a certain degree.. On the other hand, psychological factors also had some influence on increasing in the

prices.. The strategy of implementation of Euro in Lithuania and joining it the European Monetary Union with taking into account the experience of other countries is discussed. The today‘s debt problems in some states of the European Monetary Union, the means to solve these problems and to strenghten the European Monetary Union are discussed.

Key words: Euro, European Monetary Union, inflation and Euro, strategy of implementation of Euro, debt crisis of Eurozone, monetary stabilization funds.